

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик дошкільної освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Підготовка майбутніх вихователів до формування доброзичливості
у дітей старшого дошкільного віку»**

Виконала: студентка 2 курсу
групи DO1-M20z
спеціальності 012
Дошкільна освіта
Якимів Юлія Ігорівна

Керівник: **Лебідь І.Ю.**,
кандидат педагогічних наук,
доцент

Рецензент: **Гудима Н.В.**,
кандидат філологічних
наук, доцент

Кам'янець-Подільський – 2021 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	8
1.1 Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти в умовах особистісно орієнтованої освіти.....	8
1.2 Готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості в дітей старшого дошкільного віку.....	17
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ВИВЧЕННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	26
2.1 Організаційно-методичні аспекти емпіричного вивчення готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку	26
2.2 Характеристика рівнів готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку	37
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ФОРМУВАННЯ ДОБРОЗИЧЛИВОСТІ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	58
3.1 Методика формувального експерименту	58
3.2 Оцінка ефективності моделі підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку	79
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	89
ДОДАТКИ	96

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ДВНЗ – Державний вищий навчальний заклад;

ЗДО – заклад дошкільної освіти;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ЕГ – експериментальна група;

КГ – контрольна група;

ВМ – внутрішня мотивація;

ЗПМ – зовнішня позитивна мотивація;

ЗНМ – зовнішня негативна мотивація

ВСТУП

Сучасні пріоритети розвитку суспільства, оновлення усіх сфер його соціального й духовного життя передбачають осучаснення змісту освіти шляхом гуманізації її цілей і принципів, передусім, починаючи з дошкільної ланки. У нормативних документах (Конституція України, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки), регламентовано освітню діяльність, а дитину дошкільного віку визначено центром освітнього процесу. Утім Базовий компонент дошкільної освіти України орієнтує педагогів на цілісний особистісний розвиток дитини, визначаючи пріоритети її соціально-морального зростання.

Проблеми розвитку та формування моральних якостей підростаючого покоління представлено у дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених (Ш. Амонашвілі, Л. Артемова, А. Богуш, Н. Гавриш, В. Кузь, В. Кузьменко, Т. Піроженко, Т. Поніманська). З-поміж широкого спектру означеної проблеми фахівці увиразнюють значущість формування доброзичливості як базової особистісної якості і наголошують на тому, що успішність цього процесу в контексті реалізації освітніх завдань, зорієнтованих на перспективу, залежить від рівня фахової підготовки нової генерації майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, їхньої готовності виявляти світоглядну позицію, особистісні переконання, творчі здібності, професійну гнучкість, здатність сприяти набуттю кожною дитиною соціального досвіду та навичок міжособистісної взаємодії.

Проблему фахової підготовки майбутніх педагогів досліджено з позицій комплексного підходу до професійної освіти і діяльності (В. Андрущенко, В. Беспалько, І. Бех, А. Бойко, І. Дичківська, І. Зязюн, В. Кремень, В. Рибалка, О. Савченко, А. Столяр, М. Шкіль); становлення майбутнього вихователя дітей дошкільного віку в умовах компетентнісного підходу (Г. Беленька, Г. Іванюк, І. Коновальчук, Л. Пісоцька, О. Пометун); формування моральних цінностей студентської молоді (А. Бакалець, С. Бондаревська, Г. Васянович, С. Вітвицька, О. Гомонюк, І. Доброскок, Ю. Мальований, І. Соколова, О. Сухомлинська).

У контексті дослідження проблеми вагомими розглядаємо праці А. Залізник

(підготовка до роботи з батьками щодо морального виховання дітей старшого дошкільного віку); А. Курчатової (підготовка майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька); Л. Лохвицької (фахова підготовка майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до морального виховання дітей); В. Ляпунової (професійна підготовка майбутніх вихователів до формування толерантності дітей); Т. Поніманської (підготовка студентів до гуманістичного виховання дітей старшого дошкільного віку) та інших.

Однак, у проаналізованому науковому доробку вчених формування доброзичливості представлено радше в контексті морального виховання особистості, розвитку її комунікативних здібностей, умінь, міжособистісної взаємодії. Дослідження феномену доброзичливості та обґрунтування його актуальності у формуванні професійної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти все ще відсутні.

Зважаючи на актуальність, значущість означеної проблеми, її недостатньої теоретичної розробленості, а також доцільності наукового пошуку зумовили вибір теми наукового дослідження **«Підготовка майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку»** набуває особливої значущості.

Мета дослідження – науково обґрунтувати й експериментально довести ефективність запропонованої моделі підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Завдання дослідження:

1. Розкрити сутність та структуру терміносистеми проблеми дослідження: «доброзичливість дітей старшого дошкільного віку»; «підготовка майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку»; «готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку».

2. Визначити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості готовності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до формування доброзичливості у дітей означеного віку.

3. Обґрунтувати педагогічні умови організації підготовки майбутніх

вихователів до формування доброзичливості у старших дошкільників.

4. Експериментально перевірити ефективність підготовки студентів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку в умовах запропонованої моделі в цілісний освітній процес закладів вищої освіти України.

Об'єкт дослідження: процес підготовки майбутніх вихователів для закладів дошкільної освіти в закладах вищої освіти України.

Предмет дослідження: педагогічні умови забезпечення ефективної підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку.

Для вирішення поставлених завдань дослідження використано **методи:**

– *теоретичні:* вивчення та аналіз науково-педагогічних та методичних джерел для визначення мети, об'єкта, предмета дослідження, формулювання його завдань, уточнення ключових понять, розроблення критеріїв і показників досліджуваного феномену; аналіз, порівняння та узагальнення емпіричних даних з метою визначення й обґрунтування педагогічних умов підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку;

– *емпіричні:* діагностичні (спостереження, бесіда, проєктивна гра, анкетування); педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи);

– *статистичні:* методи статистичного аналізу для інтерпретації та узагальнення одержаних даних.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти, які здійснюють підготовку майбутніх вихователів ЗДО, а також у системі їх післядипломної педагогічної освіти; педагогами та батьками з метою формування доброзичливості старших дошкільників.

Таким чином, вибір теми нашого наукового дослідження обумовлений актуальністю **«Підготовка майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку»**.

Основні теоретичні, практичні результати дослідження та загальні висновки обговорювалися на конференціях і семінарах: на науковій конференції студентів і

магістрантів за підсумками НДР у 2020 – 2021 навчальному році (2021 р., м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості в дітей старшого дошкільного віку»; на науковій конференції молодих вчених (2021 році, м. Кам'янець-Подільський), тема доповіді «Педагогічні умови до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку»), а також у закладах дошкільної освіти № 20, № 6 (м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область).

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі науково обґрунтовано проблему підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку та експериментально перевірено ефективність впровадження педагогічних умов, форм та методів підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у старших дошкільників у освітньому процесі сучасних ЗВО України. На цій підставі сформульовано загальні висновки:

1. Розкрито сутність феномену «доброзичливість дітей старшого дошкільного віку» та сформульовано таке його визначення – це фундаментальна моральна якість, що простежується у співчутливому, прихильному, емоційно-позитивному ставленні до дорослих та однолітків; піклуванні про них і відчутті радості та задоволення від взаємодії з ними; у розумінні та прийнятті індивідуальності інших людей, умінні цінувати і турбуватись про них та їхні потреби, налагодженні з ними дружніх взаємин у різних видах діяльності не лише в закладі дошкільної освіти, а й поза його межами.

Наведено трактування змісту поняття «підготовка майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку» як цілеспрямованого процесу формування професійної компетентності майбутніх вихователів шляхом опанування ними загальними та спеціальними знаннями, оволодіння практичними уміннями і навичками, необхідними для оптимізації дошкільної освіти загалом.

Феномен «готовність майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку» представлено в руслі особистісно орієнтованого підходу – це інтегративне особистісне утворення; результат ефективної організації освітнього процесу, самоосвіти і творчої самореалізації фахівця дошкільної галузі; сукупність особистісних якостей, що акумулюють знання про доброзичливість як базову якість дітей старшого дошкільного віку, її мотиви, ціннісне ставлення до неї, володіння формами, методами і засобами формування.

2. Визначено структурні компоненти (когнітивний, особистісно-мотиваційний та діяльнісний), критерії та показники готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку.

Критеріями та показниками оцінки рівня сформованості готовності майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку використано: знання студентів про зміст доброзичливості, як моральної якості (володіння понятійно-термінологічним змістом категорії «доброзичливість»; уявлення про доброзичливість як інтегративну якість особистості (внутрішні мотиви, зовнішні прояви, особливості спілкування); здатність адекватно ідентифікувати і диференціювати доброзичливість, способи її прояву); особистісна спрямованість на формування означеної моральної якості (рівень професійно-педагогічної мотивації, прагнення стати доброзичливим педагогом; зорієнтованість на емпатійно-особистісну взаємодію з вихованцями; сформованість ціннісних орієнтацій та професійних здібностей, які сприяють вихованню доброзичливості старших дошкільників (гуманність, емпатія, толерантність, уміння будувати педагогічне спілкування); уміння здійснювати самопостереження й самоаналіз дій з формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку, сформованість потреби професійного самовдосконалення, прагнення до зростання рівня своєї доброзичливості); володіння методикою формування доброзичливості на засадах особистісно-орієнтованого підходу (уміння проектувати освітній процес у закладі дошкільної освіти щодо формування доброзичливості дітей старшого дошкільного віку; здатність знаходити оптимальні рішення педагогічного впливу, який стимулює доброзичливість та її прояви; аналізувати вчинки і поведінку дітей, прогнозувати аналогічні корегуючі дії щодо виявлених відхилень).

Схарактеризовано стан сформованості досліджуваного феномену на констатувальному етапі та доведено, що високосформованого рівня досягли 13,3% ; достатнього – 37,3%; натомість на початковому перебувало 16,3% студентів, охоплених експериментом.

3. Обґрунтовано педагогічні умови організації підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у старших дошкільників, а саме: збагачення, поглиблення та систематизація знань студентів про сутність, форми, методи і засоби формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку; створення ціннісного середовища засобами доброзичливого спілкування й взаємодії як найвищої моральної чесноти; використання традиційних та інноваційних технологій задля вправлення майбутніх вихователів у вміннях інтегрувати

доброзичливість у цілісний педагогічний процес закладів дошкільної освіти.

4. Експериментально перевірено та статистично доведено доцільність впровадження умов, форм та методів підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у старших дошкільників підготовки майбутніх вихователів до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку у освітню діяльність зі студентами. Одержані дані рівневої характеристики їхньої готовності до формування досліджуваного феномену засвідчили про ефективність здійсненої роботи на формувальному етапі. Відповідно, показники високосформованого рівня в ЕГ зросли на 10,5 % ; достатнього – на 15,1 % ; і початкового – на 7,5 % .

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. До перспективних напрямів наукових розвідок відносимо: обґрунтування педагогічних засад особистісного та професійного самовдосконалення у руслі неперервної самоосвіти майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти; розробку технологій підготовки студентської молоді до формування доброзичливості у дітей старшого дошкільного віку з урахуванням доробку вітчизняних і зарубіжних учених.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л.В. Педагогіка і методика вищої школи : навч.-метод. посіб. Київ : Кондор, 2008. 272 с.
2. Астахова В.І. Деякі нові штрихи в соціальному портреті студентства. Проблеми вищої школи. Київ, 1993. Вип. 78. С. 65-69.
3. Багрій К.Л. Проблемні лекції як спосіб формування у студентів творчого підходу до навчання. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2013. Вип. 3. С. 337-40.
4. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А.М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф., д-р пед. наук; авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. Київ, 2012. 26 с.
5. Бенедиктов Б.А. Психология обучения и воспитания в высшей школе. Москва : Высшая школа, 2001. 224 с.
6. Берека В.Є., Пісоцька Л.С. Професійна підготовка працівників дошкільної освіти : організаційно-педагогічний аспект : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Хмельницький : ХГПА, 2014. 195 с.
7. Бех І.Д. Виховання особистості : підручник. Київ : Либідь, 2008. 848 с.
8. Бех І.Д. Особистісно-орієнтована модель виховання як науковий конструкт. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2002. Вип. 3. URL: [http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21 .pdf](http://library.udpu.org.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/3/vupysk_21.pdf)
9. Бех І.Д. Формувати у дитини почуття цінності іншої людини. Педагогіка толерантності. 2001. № 2. С. 11-19.
10. Беленька Г.В. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці: монографія /за заг. ред. І.І. Загарницької. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.
11. Беленька Г.В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу : монографія. Київ : Університет, 2011. 320 с.
12. Беленька Г., Кондратець І. Ранок радісних зустрічей. Вихователь- методист дошкільного закладу. 2018. №1. С. 27-35.

13. Ващенко Г. Виховний ідеал: підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. 3-є вид. Полтава : Полтавський вісник, 1994. 191 с.
14. Вербиненко Ю. Професійна готовність до педагогічної діяльності. Професійна підготовка педагога в контексті європейських інтеграційних процесів : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету. Дрогобич, 2013. С. 119-124.
15. Вітвицька С.С. Основи педагогіки вищої школи : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2003. 125 с.
16. Вітвицька С.С. Особистісно орієнтоване виховання студентів у вищих навчальних закладах освіти. Професійна педагогічна освіта: особистісно орієнтований підхід: монографія /за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2012. С. 50-78.
17. Владимірова Т.А. Формирование дружеских взаимоотношений детей пятого года жизни : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 1975. 23 с.
18. Волкова Н.П. Педагогіка : навч. посіб. 2-ге вид., доп. Київ: Академвидав, 2007. 615 с.
19. Гавриш Н. Доброму всюди добре, або як допомогти дітям зростати доброзичливими. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2017. №8. С. 40- 45.
20. Гавриш Н. Матриця професійних можливостей: перезавантаження. Вихователь-методист дошкільного закладу. 2016. №12. С. 4-8.
21. Джеджер К.В. Формування культури спілкування майбутніх спеціалістів : змістовний аспект. Педагогічний процес : теорія і практика : зб. наук. праць. Київ : Екмо, 2003. Вип. 2. С. 23-24.
22. Джура О. Особистісно орієнтована освіта в контексті освітніх технологій. Вісник Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Серія : Філософія. 2013. Вип. 41(2). С. 132-143.
23. Діти і соціум : Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку : монографія /наук. ред. А.М. Богуш; за заг. ред. Н.В. Гавриш. Луганськ : Альма-матер, 2006. 368 с.
24. Залізняк А.М. Підготовка майбутніх вихователів до роботи з батьками з морального виховання дітей старшого дошкільного віку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Інститут вищої освіти АПН України. Київ,

2009. 20 с.

25. Запорожец А.В. Избранные психологические труды : В 2-х т. Москва, 1986.

26. Запорожець О.О. Бібліотечний воркшоп як метод упровадження інтерактивних технологій. Шкільний бібліотекар. 2015. № 7 (55) липень. С. 3-6.

27. Зданевич Л.В. Системно-структурна концептуальна модель підготовки майбутніх вихователів ДНЗ до професійної діяльності. Професійна педагогічна освіта : системні дослідження : монографія /за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 173-192.

28. Зеньковский В.В. Психология детства. Москва : Школа-Пресс, 1996. 336 с.

29. Зязюн І. Розвиток суб'єктів учіння в координатах «філософії освіти». Ставропігівські філософські студії : Ultima ratio. Ун-т «Львів. Ставропігійон», Ін-т мистецтв нац. пед. Ун-ту ім. М.П. Драгоманова. Львів, 2008. Вип. 1. С. 104-119.

30. Зязюн І.А. Філософія педагогічного світогляду. Професійна освіта. Серія : Педагогіка і психологія / за ред. І. Зязюна, Т. Левовицького, Н. Ничкало, І. Вільш. Київ-Ченстохова : Вища педагогічна школа у Ченстохові, 2004. Вип.6. С. 209-222.

31. Кан-Калик В.А. Учителю о педагогическом общении. Москва : Просвещение, 1987. 190 с.

32. Кононко О.Л. Виховуємо соціально компетентного дошкільника: навчально-методичний посібник до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Київ : Світич, 2009. 208 с.

33. Костик Є.В. Виховання духовно-моральних цінностей у студентів педагогічних університетів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Луганськ, 2011. 22 с.

34. Кочерга О. Виховання моральної культури майбутнього вчителя засобами української етнопедагогіки. Витоки педагогічної майстерності. 2014. Випуск 13. С. 172-178.

35. Кремень В. Особистість в освітній системі. Теоретико-методологічні проблеми розвитку особистості в системі неперервної освіти : Матеріали методологічного семінару АПН України 16 грудня 2004 року / за ред. академіка С.Д. Максименка. Київ, 2005. С 3-15.

36. Кузьмина, Н.В. Профессионализм личности преподавателя и мастера производственного обучения. Москва : Высшая школа, 1990. 119 с.
37. Курчатова А.В. Характеристика рівнів підготовленості майбутніх вихователів до виховання шанобливого ставлення до батька в дітей старшого дошкільного віку. Сборник статей научно-информационного центра «Знание» по материалам XIII международной заочной научно-практической конференции: «Развитие науки в XXI веке». Харків : Научно-информационный центр «Знание», 2016. С. 50-54.
38. Ладивір С. Перші уроки добра. Дошкільне виховання. 2008. №12.С. 5-7.
39. Ладивір С., Долинна О., Котирло В. та ін. Виховання гуманних почуттів у дітей /Наук. ред. Т. Піроженко, С. Ладивір, Ю. Манилюк. Серія «Дитина замовляє розвиток». Тернопіль : Мандрівець, 2010. 168 с.
40. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва, 1975. 181 с.
41. Лисенко Н.В. Актуальні напрями удосконалення змісту професійної підготовки майбутніх педагогів ДНЗ : соціальне замовлення сьогодення. Педагогічний дискурс : збірник наукових праць /гол. ред. І.М. Шоробура. Хмельницький : ХГПА, 2012. Вип. 13. С. 186-192.
42. Лохвицька Л. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до процесу морального виховання дітей. Рідна школа. 2012. № 11 (995) листопад. С. 70-74.
43. Ляпунова В.А. Підготовка вихователів до формування толерантності у дітей дошкільного віку : монографія. Мелітополь : Видавництво МДПУ ім. Б. Хмельницького, 2016. 364 с.
44. Максименко С.Д., Максименко К.С., Папуча М.В. Психологія особистості : підручник. Київ : ТОВ «КММ», 2007. 296 с.
45. Матвієнко О.В. Моральне виховання молодших школярів у позаурочній та позашкільній діяльності : дис. канд. пед. наук: 13.00.01 /Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Київ. 1999.179 с.
46. Моляко В.О. Психологічне дослідження творчого потенціалу особистості: монографія. АПН України, Ін-т психології ім. Г.С. Костюка, лаб. психології творчості. Київ : Пед. думка, 2008. 207 с.
47. Нестеренко Г.О. Особистість у нелінійному суспільстві : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2004. 140 с.

48. Педагогика /В.А. Сластенин, И.Ф. Исаев, А.И. Мищенко, Е.Н. Шиянов. Москва : Школа-Пресс, 1998. 512 с.
49. Підлипняк І. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2013. Вип. 44. С. 28-34.
50. Пісоцька Л. Сучасні виміри формування особистості майбутнього вихователя в системі вищої освіти України. Освітній простір України. 2014. №3. С. 88-93.
51. Платонов К.К. Система психологии и теория отражения. Москва. Наука, 1982. 309 с.
52. Поніманська Т.І. Підготовка педагога до виховання дітей старшого дошкільного віку в світлі гуманістичної парадигми. Науковий вісник Донбасу. 2013. № 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2013_4_46 (дата звернення: 17.08.2017р.)
53. Поніманська Т.І. Теоретико-методичні засади гуманістичного виховання дітей дошкільного віку. Рівне : РДГУ, 2006. 364 с.
54. Приходько Ю.О. Генезис провідних ставлень дитини дошкільного віку як основа її особистісного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. психол. наук. Київ, 1997. 40 с.
55. Про вищу освіту : Закон України від 01.01.2016 № 1556-VII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/print1402759724905695>.
56. Прудило А.В. Проектирование профессиональных проб по психологи : учеб.-метод. пособие. Гродно : ГрГУ, 2007. 56 с.
57. Психологія особистості : хрестоматія : навч. посіб. /О.Б. Мельничук, Р. Ф. Пасічняк, Л.М. Вольнова та ін. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. 532 с.
58. Психология личности : Словарь-справочник /под ред. П.П. Горностая и Т.М. Титаренко. Киев : Рута, 2001. 320 с.
59. Райко В.В. Формування моральних потреб студентів вищих навчальних закладів у процесі їх морального виховання. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія : Педагогічні науки. Вип. 1. 2010. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2010_1_18.pdf (дата звернення: 18.05.2016р.).
60. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии. СПб : Изд-во «Питер», 2000. 712 с.

61. Савченко О.Я. Особистісно орієнтоване навчання. Енциклопедія освіти. Академія пед. наук України; головний ред. В.Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
62. Сенько Ю.В. Гуманитарные основы педагогического образования : курс лекцій : учеб. пособ. для вузов. Москва : Академия, 2000. 235 с.
63. Сидорчук Н.Г. До питання про організацію науково-дослідної роботи студентів педагогічних навчальних закладів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. у 2-х част. /редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця : ДОВ Вінниця, 2002. Ч. 2. С. 408-413.
64. Сисоєва С. Суспільство і особистість : гармонізація розвитку. Рідна школа. 2012. № 12. С. 8-12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2012_12_4
65. Скрипка Г. Неможливе можливо – тренуймося! Вихователь- методист дошкільного закладу. 2017. №4. С. 4-10.
66. Сластєнин В.А., Подымова Л.С. Педагогика : инновационная деятельность. Москва : Магистр, 1997. 224 с.
67. Словник української мови : у 11-ти т. /ред. кол. : І.К. Білодід (гол.) та ін. Київ : Наукова думка, 1970-1980.
68. Словник-довідник з професійної педагогіки /за ред. А.В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 364 с.
69. Сухомлинська О.В. Цінності у вихованні дітей та молоді. Педагогіка і психологія. 1997. № 1. С. 105-111.
70. Сухомлинська О. Концептуалізація ідей про виховання моральності в сучасній Україні. Шкільний світ. 2015. № 4 (708). С. 4-20.
71. Сухомлинський В. Ми продовжуємо себе в дітях. Вибрані твори у 5 т. Київ : Рад. школа, 1997. Т 5. С. 578-584.
72. Сухомлинський В.О. Як виховати справжню людину. Вибрані твори в 5 т. Київ : Радянська школа, 1977. Т. 2. С. 149.
73. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис... доктора пед. наук: 13.00.04; 13.00.01 /АПН України, Ін-т педагогіки і психології проф. освіти. Київ, 1997. 54 с.

74. Установление дружеских отношений между детьми дошкольного возраста (По материалам Helping Your Kindergartener Make Friends by Lily Jones, Nobody Likes Me: Helping Children Make Friends by Lisa M. Cope, Make Friends in a New City by Rebekka Vander Meulen информационного ресурса Education. com). Детский сад от А до Я. 2012. №6. С.153-157.

75. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Мануйлов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва, Изд-во Института Психотерапии, 2002., 490 с.

76. Філософія : підручник /за загальною редакцією проф. М.І. Горлача, проф. В.Г. Кременя, проф. В.К. Рибалка. Харків : «Консум», 2001. 472 с.

77. Філь Г. Науково-дослідна робота майбутніх учителів початкових класів у системі їхньої професійної підготовки. Початкова школа. 2014. №10. С. 33-36.

78. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи : Навч. посіб. Київ : «Академвидав», 2006. 352 с.

79. Belonging, Being & Becoming: The Early Years Learning Framework for Australia. ACT: DEEWR. 2009. URL:<http://www.deewr.gov.au/Earlychildhood/>

80. Harrison L., Ungerer J., Smith G., Zubrick, S., Wise S. Child Care and Early Education in Australia – the longitudinal study of Australian children. No. 40: Canberra, ACT: Commonwealth of Australia. 2009.

81. Sylva K., Melhuish E., Sammon, P., Siraj-Blatchford I. & Taggart B. Early Childhood matters evidence from the effective provision of preschool education project: London. UK: Routledge. 2010.